

Művelődés, a hetvenéves múlt hasznosítása

Beszélgetés Dáné Tibor Kálmánnal, a Művelődés című folyóirat főszerkesztőjével

Hetvenedik évfordulóját ünnepli a Művelődés folyóirat. Az 1948 júliusában indult lap szerkesztőségét sem kerülték el a kommunista diktatúra viszontagságai, az 1990 után „kötelező házi feladatoktól” megszabadult lap célja azonban a mai napig töretlen. A főszerkesztővel, Dáné Tibor Kálmánnal beszélgettünk.

– A Művelődésnek 2013-tól a főszerkesztője, azelőtt hosszú évekig tanított. Hogyan lépett a közművelődés útjára?

– A hazai magyar közművelődési életben 1982 óta vagyok jelen. Ekkor kezdtem el szabadegyetemet szervezni Kolozsváron a számtantanári munka mellett. Két magyar, természettudományos tematikájú kollégiumot is irányítottam 1992-ig, az egyik az Ember és természet Imreh István genetikussal, a másik pedig a Csillagászat és űrkutatás Pál Árpád egyetemi tanárral. 1975 óta már jelen voltam a különböző hazai magyar sajtótermékekben, főleg csillagászati témájú ismeretterjesztő írásokkal. A művelődésszervezést a tanítás mellett nagy élvezettel, érdeklődéssel végeztem, mert érdekesebbnél érdekesebb szakemberekkel kerültem kapcsolatba. A rendszerváltás után 1993-tól főállású művelődésszervező lettem. Előbb az RMDSZ Ügyvezető Elnökségének Művelődési és Egyházügyi Főosztályán dolgoztam előadóként, majd főosztályvezetőként, ezzel párhuzamosan az EMKE titkári teendőit is végeztem. 2001-től viszont már csak az EMKE-vel foglalkoztam, 2008 és 2013 között a szervezet elnöke voltam. Amikor megürült a Művelődés főszerkesztői állása, megpályáztam a munkakört. Húsz év művelődésszervezői munka után úgy éreztem, váltani kéne. A sajtóval viszont mindvégig megtartottam a kapcsolatom, hiszen számtalan írásom jelent meg a hazai és magyarországi médiában az erdélyi közművelődési életéről, népfőiskoláról, hazai művelődéstörténetéről.

– A lap 1948-as indulása óta átélte a kommunizmust. Mit lehet ebből az időszakból ma is emelt fővel vállalni?

Dáné Tibor Kálmán

Kolozsváron született 1954-ben, előbb a Babeş–Bolyai Tudományegyetem matematika karán, majd a budapesti ELTE-n kulturális mediátor szakon végzte felsőfokú tanulmányait. Dolgozott matematika-fizika tanárként, számos fontos, illetve vezetői pozíciót töltött be az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületnél, a hetvenes évektől több tudományos szakkör vezetője volt. Önálló kiadványai csillagászatról, népfőiskolákról, erdélyi magyar identitásról, kultúráról szólnak. 2013 óta a Művelődés főszerkesztője.

Dáné Tibor az erdélyi közművelődési élet meghatározó alakja

– Egyértelmű, hogy az 1948-as indulásakor a lap a kibontakozó kommunista rendszer kultúrpolitikai szócsöve volt, Művelődési Útmutató címen jelent meg, és főleg a román testvérlapjának, az Îndrumător Culturalnak volt a tükröfordítása. 1957-től jelent meg Művelődés címen, s ez az elnevezés szerencsésen megmaradt napjainkig. A kezdetekkor a folyóirat a vidéki kultúrházak propagandamunkáját volt hivatott elősegíteni. Később fokozatosan jelentek meg benne a magyar közművelődési és kulturális élettel kapcsolatos írások, amelyek közül sok ma is vállalható. Ezt igazolandó idén, a 70. évforduló évében, minden lapszámunkban megjelentetünk egy cikket valamelyik 1989 előtti kiadványból, mert sok akkor közzétett írás akár szakmai, akár közéleti szempontból ma is érvényes.

– A hatvanas évek második felének nyitása a lap életében is tucatszámú új szerzőt, új cikkeket, pezsdülést hozott. Milyen célközönséget tudott elérni akkor a Művelődés?

– Vistai András János került akkor a főszerkesztői székbe. Ő ugyan csak kihasználta a belpolitikai viszonyok enyhé, és mint utóbb kiderült, rövidebb szabott lazulását. Ebben az időszakban hozta vissza a lapba a „közművelődés” fogalmát, mert az előtte levő két évtizedben

a magyar kultúrkörnek ez a sajátos „történelmi” kifejezése kezdett kopni a köztudatból. A főszerkesztő pontosan látta, hogy a kisebbségi létben a kulturális életet állami támogatású intézmények hiányában csakis önszerveződő módszerekkel, a közművelődési folyamatokon keresztül lehet éltetni. A lap köré kezdett kulturális műhelyeket ki-

Célunk, hogy az átlagkultúra iránt érdeklődő olvasó találjon benne minél több érdekes művelődéstörténeti vagy ismeretterjesztő jellegű információt oldott, olvasmányos formában, hiteles személyektől.

alakítani, amit a hatalom egyértelműen nem nézett jó szemmel. Ugyanakkor ebben az időszakban a magyar kultúrával kapcsolatos számtalan tanulmány, kutatási eredmény, különböző módszertani írás jelent meg a legkiválóbb szakemberektől.

– Hogyan történt a lap 1985-ös kényszerű megszűnése? Mi lett a szerkesztőség és az addigi munkatársak sorsa?

– A kiadvány 1985 decemberében bejelentette megszűnését. A lapot beolvasztották a Cîntarea României (Megéneklünk, Románia!) kulturális román propagandalapba, amelyben néhány magyar

és német nyelvű oldalt biztosítottak a kisebbségi „műsoranyagoknak”. Tudomásom szerint a Művelődés volt belső munkatársait szétosztották különböző, még működő kulturális sajtótermékek szerkesztőségeibe. Persze ilyen intézmény már egyre kevesebb volt, pláne, hogy a román televízió és rádió magyar adásait is ekkor szüntették meg. Horváth Arany egykori kolozsvári munkatársnak volt köszönhető, hogy a folyóirat 1990-ben újraindulhatott, akkor a szerkesztőség Bukarestből Kolozsvárra költözött. 1991-ben Szabó Zsolt lett az új főszerkesztő. Lassan azonban a művelődésügyi minisztérium finanszírozása egyre jobban akadózott, a rendszeres megjelenés is próbára tette a lapvezetést. 2009-ben a folyóirat átkerült a Kolozs Megyei Tanács fennhatósága alá, azóta a kiadvány megjelenésének anyagi háttere zavartalan.

– Az erdélyi magyar kiadványok tengerében miként találta meg helyét az új Művelődés? Kihez szólt?

– Szabó Zsolt az 1991/7-8. lapszám Töprengünk együtt című vezércikkében így fogalmazta meg a lap feladatát: „a helyi, területi és országos közművelődési egyesületeknek, együtteseknek, csoportoknak kíván nyilvánosságot biztosítani”. Amikor 2013-ban átvettem a főszerkesztői stafétát, abból indultam ki, hogy akárcsak addig, a Művelődést egy sajátos réteggel, a kultúrát kielégítő lapként szerkesztjük. Célunk egyrészt, hogy az átlagkultúra iránt érdeklődő olvasó találjon benne minél több érdekes művelődéstörténeti vagy ismeretterjesztő jellegű információt oldott, olvasmányos formában, hiteles személyektől. Másrészt fontos a művelődésszervezők részére adandó minél több hasznos tanács, a közösségszervezés minél modernebb módszereinek az is-

szerkesztőségi munkát bedolgozó rendszerben kellett megoldani. Ahhoz képest most már jól állunk: a szerkesztőség ötszemélyes. A főszerkesztői posztján kívül Benkő Levente, mint vezető szerkesztő, Balla Sándor szerkesztő, Demeter Zsuzsanna fotóriporter-képszerkesztő és Péter János adminisztrátor tevékenykedik a lap érdekében. Figyeljük a hazai kulturális életet és igyekszünk főleg a közművelődés jellegű tevékenységek körül mozgolódó személyeket szerzőként megszólítani. De a kulturális életünk jeles személyiségei is közölnek nálunk: akadémikusok, egyetemi és középiskolai tanárok, kutatók. Örülünk, hogy egyre több fiatal szakember közöl, és nagy elégtétel számunkra, hogy gyakran magyarországi szerzők is megkeresnek íásaikkal.

– Milyen szempontok szerint történik a lapszerkesztés?

– Az elmúlt időszakban hagyományt teremtve minden lapszámunkban közlünk egy-egy vezércikket a hónap jelentősebb, főleg hazai, kulturális eseményéről vagy valamilyen általános, rendkívüli, ezért odafigyelést érdemlő egyetemes művelődési témáról. Előre kell terveznünk, mert a folyóiratban különböző rovatok vannak: enciklopédia, emlék-lapok, galéria, közösség, könyvesház, vadrózsák, tudomány, újjáéledt a forma-bontó és a szabadidő. Nem tematikus, hanem inkább súlyponthozatos lapszámokat adunk ki időnként. Ilyen volt az elmúlt esztendőben a Reformáció 500. évfordulójára vagy a Kodály-centenáriumra szerkesztett lapszámunk. Az elmúlt öt évben összesen 15 tematikus mellékletet adtunk ki a kulturális díjazottak méltatásairól, a romániai magyar egyházakról, valamint megjelentettünk régiós mellékleteket: Kis-Szamos mente, Aranyos mente, Tövisát, Érmellék, Hunyad megye, Bán-ság, Fehér megye főszereplésével. Utóbbiakat a régiók jeles közéleti személyiségeivel készítettük. Most pedig megjelentettük a Művelődés 70 mellékletünket is.

– Mit jelent a Művelődés életében a hetvenedik évforduló? Hogyan tovább?

– A szerkesztőségi munka energiáját nem az ünneplésre akarjuk fecsérelni, de méltó módon akarjuk jelezni: a 70 év nemcsak az intézmény, hanem a hazai magyar kulturális élet számára is jelentős. Ebben az ünnepi esztendőben sikerült pályázati úton pénzt szerezni arra, hogy elindítsuk és fokozatosan feltöltsük a Művelődés honlapjára a kiadvány hét évtizedének a szakszerű repertóriumát. Életem alapelve, hogy az utámnak jövő nemzedék az általam elvégzett munka eredményeit használni tudja.